

Beleidskader participatie

Inhoudopgave

Vooraf	4
1. Aanleiding	5
1.1 Bestaande beleidskaders	5
1.2 Omgevingswet	5
1.3 Wetsvoorstel versterking participatie op decentraal niveau	6
1.4 Ontwikkelingen in de samenleving	6
1.5 Participatie	7
2. Helmondse visie	8
2.1 Definitie	8
2.2 Zelfsturing	8
2.3 Participatieladder	10
2.4 Vier doelen	13
3. Helmondse aanpak	14
3.1 De gemeente	14
3.2 Participatie en de gemeenteraad	17
3.3 De spelregels	19
4. Tot slot	21

Vooraf

De rolverdeling tussen overheid en gemeenschap verandert, dat gebeurt al decennialang. Steeds meer inwoners, ondernemers en organisaties willen invloed hebben op en een bijdrage leveren aan de kwaliteit van hun fysieke of sociale leefomgeving. Dit vraagt ook aanpassing in processen en werkwijzen van de gemeente. Het vraagt om flexibiliteit, maar ook om duidelijkheid en heldere afspraken over wat van wie verwacht mag worden. In de kern gaat het over het vinden van de juiste balans tussen gemeente en gemeenschap in het vormgeven van beleid, besluitvorming en uitvoering. De gemeente Helmond gelooft in de kennis en kunde die in de samenleving aanwezig is en wil daar beter gebruik van maken. Ook draagt participatie bij aan het verhogen van de kwaliteit van gemeentelijke besluiten, het verbeteren van de relatie tussen inwoners en de overheid, het verkrijgen van draagvlak, en het betrekken van inwoners bij uitvoering van beleid. Dit beleidskader biedt handvaten om ons verder te ontwikkelen op het gebied van participatie.

Participatie is met het oog op de komst van de Omgevingswet een extra belangrijk thema geworden voor gemeenten. Dit is niet anders voor de gemeente Helmond. Ook hier is de gemeente actief bezig met het betrekken van inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en andere stakeholders. Het is een trend die niet alleen in Helmond zichtbaar is; in heel Nederland is er een tendens ontstaan waarin participatie een centraal thema aan het worden is om beleid te maken, uit te voeren en te verbeteren.

Bij het vaststellen van de begroting 2021(-2024) heeft de gemeenteraad opdracht gegeven om een nieuw beleidskader te maken, met een praktische handreiking voor participatietrajecten en ruimte voor ontwikkeling, ook in het kader van de Omgevingswet. Dit beleidskader ligt voor u en is tot stand gekomen op basis van leerervaringen uit lopende en afgeronde trajecten, met behulp van een behoefte inventarisatie bij initiatiefnemers, gesprekken en sessies met raadsleden, het College en medewerkers. In deze beleidsnota wordt aangegeven hoe de gemeente Helmond kijkt naar participatie. De gemeentelijke visie op participatie en de aanpak voor participatie komen hierin onder andere aan bod.

We willen groeien naar een professionele en eenduidige manier van omgaan met participatie. Dat dit beleidskader wordt vastgesteld neemt niet weg dat het komen tot een goede participatie-aanpak een dynamisch proces is dat we samen met betrokkenen verder invullen en aanscherpen. Samen zijn we verantwoordelijk om tot een participatie-aanpak te komen. Waar we het in deze nota hebben over inwoners, kan het ook gaan om maatschappelijke partners, ondernemers, of andere betrokkenen.

1. Aanleiding

Gemeenten en initiatiefnemers hebben grote vrijheid hun participatieproces op maat in te richten. Toch helpt het vanaf het begin van planvorming, projecten of beleidsontwikkeling duidelijke kaders of spelregels af te spreken. Zo wordt de kwaliteit van het participatieproces gewaarborgd en is het voor initiatiefnemers en participanten inzichtelijk wat van hen wordt verwacht. Er vindt al volop overleg plaats tussen gemeente en belanghebbenden, maar we halen er nog niet het maximale uit. Daarom namen we de participatie in Helmond onder de loep en stelden we deze nota op. Hierin leggen we de basis voor nieuwe stappen. We verlagen drempels voor inwoners om mee te doen door hen bijvoorbeeld meer gericht te benaderen en informatie goed te ontsluiten. En ook om de juiste werkvormen in concrete projecten toe te passen; niet iedereen wil (veel) tijd investeren of durft zijn zegje te doen in een grote groep. We stroomlijnen de manier waarop we het participatieproces inrichten en investeren in de kennis en kunde van onze organisatie. Maar we willen ook nieuwe wegen inslaan, dus schuwen het niet om te experimenteren en zaken gewoon eens anders aan te pakken. Om zo meer mensen te bereiken en meer mensen enthousiast te maken om mee te doen. Participatie moet in het DNA van onze organisatie zitten.

Het vraagt echter niet alleen een inspanning van ons gemeentebestuur en de gemeentelijke organisatie, maar zeker ook van de 'participanten': we hopen bij hen hetzelfde enthousiasme op te wekken om de schouders onder Helmond te zetten. Soms vanuit eigen belangen, maar evenzeer vanuit het belang van een sterke gemeenschap. Waarbij niet per definitie de overheid aan zet is, maar waarbij ook stappen worden gezet in de richting van zelfsturing: steeds meer inwoners nemen zelf de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van hun leven en leefomgeving. En ze wachten niet af wat de gemeente voor hen bedenkt of regelt.

1.1 Bestaande beleidskaders

Binnen Helmond is het participatiebeleid in de loop der jaren aangepast en geactualiseerd. Vanaf 1996 bood de Nota "Een vinger in de pap" de basis voor het participatiebeleid in Helmond. Het hoofddoel van deze Nota was om te streven naar optimale betrokkenheid van inwoners bij het openbaar bestuur. Deze Nota is in 2007 geëvalueerd. Eind 2007 verscheen Visie Burgerparticipatie Helmond 2007-2010, een adviesnota over inwonersparticipatie in Helmond. Vervolgens is in 2011 deze Visie Burgerparticipatie geactualiseerd.

1.2 Omgevingswet

Na inwerkingtreding van de Omgevingswet in januari 2024 wordt het verplicht om in het kader van een omgevingsvisie, programma of omgevingsplan participatie toe te passen en daarvoor gemeentelijk beleid op te stellen.

De Omgevingswet voegt 26 wetten in het ruimtelijke domein samen tot één wet en speelt in op de veranderende rolverdeling tussen overheid en gemeenschap. De Omgevingswet stimuleert vroegtijdige participatie om tijdig belangen, meningen en creativiteit op tafel te krijgen. Met participatie worden belanghebbenden op een zo vroeg mogelijk moment betrokken bij het initiatief waaraan wordt gewerkt. Daarom zijn in de Omgevingswet én in het Omgevingsbesluit regels over participatie opgenomen bij toepassing van de gemeentelijke kerninstrumenten. Bij het instrument omgevingsvergunning is participatie niet verplicht, tenzij het gaat om een buitenplanse omgevingsvergunning én de raad deze heeft aangewezen als 'participatieplichtig'.

De wet schrijft niet voor op welke wijze participatie moet plaatsvinden. Iedere situatie, locatie en activiteit is immers anders. Het is dus wel voorgeschreven dat er aan participatie gedaan moet worden en dat een initiatiefnemer bij het aanvragen van een omgevingsvergunning aan moet geven of aan participatie is gedaan, maar niet hoe participatie vormgegeven moet worden. Bij het opstellen van ons gemeentelijk participatiebeleid en het vormgeven van het stappenplan participatie zijn we daarom uitgegaan van wat we als gemeente Helmond zelf belangrijk vinden. Want buiten wat wettelijk verplicht is, geloven we als gemeente in de kracht van participatie. We werken aan draagvlak en bewustwording waarom participatie belangrijk is, wat het oplevert en hoe je dat op een goede manier kunt vormgeven.

1.3 Wetsvoorstel versterking participatie op decentraal niveau

Het wetsvoorstel Versterking participatie op decentraal niveau is een uitbreiding van artikel 150 van de Gemeentewet. In het wetsvoorstel wordt, naast het verankeren van het uitdaagrecht, voorgesteld de huidige inspraakverordening te verbreden naar een participatieverordening. De huidige inspraakverordeningen regelen uitsluitend de betrokkenheid van inwoners en andere belanghebbenden bij de voorbereiding van beleid. In de praktijk werken gemeenten al met allerlei participatievormen, ook bij de uitvoering van beleid, waaronder het uitdaagrecht. Het doel van het wetsvoorstel is de betrokkenheid van inwoners bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid van de gemeente te vergroten. Dit wetsvoorstel is in voorbereiding. Het is nog onduidelijk wanneer vaststelling is beoogd.

1.4 Ontwikkelingen in de samenleving

Steeds vaker willen inwoners, ondernemers en organisaties meer invloed hebben op beleid en uitvoering en een bijdrage leveren aan de kwaliteit van hun fysieke en sociale leefomgeving. Dit past bij de veranderende rol van de overheid, die de afgelopen jaren steeds meer van een autoriteit verandert in een speler in de netwerksamenleving. Enerzijds doordat de overheid terugtreedt en daarmee meer verantwoordelijkheid en zelfredzaamheid van inwoners vraagt, anderzijds doordat inwoners steeds vaker zelf initiatieven ontplooiën en meer toegang hebben tot kennis en vaardigheden.

Dat betekent meer dan ooit dat we als overheid anderen nodig hebben om de uitdagingen van de toekomst aan te gaan en dat inwoners en overheid elkaar nodig hebben en goed moeten samenwerken. Ook maakt de gemeente steeds vaker onderdeel uit van processen die vanuit de samenleving gestart worden. Inwoners bepalen wat ze nodig hebben en vragen aan de gemeente wat deze daarin kan betekenen. Rollen zijn dus minder strak omlind. Dat vraagt om flexibiliteit van alle spelers, maar ook om duidelijkheid en heldere afspraken over wat van wie verwacht mag worden. In dit beleidskader slaan we ook op dit onderdeel nieuwe wegen in.

1.5 Participatie

Bij het komen tot dit beleid is weloverwogen gekozen voor de volgende participatieonderdelen:

- Aansluiten bij bestaande leerervaringen van participatie, zoals de evaluatie van de zonnevelden, het wijkgericht werken, jeugdriendelijke stad, en de adviesraad sociaal domein/cliëntenraad (externe partners).
- Bevragen van externe partners door de leden van de ambtelijke klankbordgroep
- De raad, college en een ambtelijke klankgroep zijn meermaals betrokken via werksessies.
- Er is aangesloten bij de quickscan lokale democratie van stichting DiA (Democratie in Actie). Die hebben een enquête uitgezet bij inwoners en gemeente. Door een fout bij de verwerking zijn de uitkomsten helaas onbruikbaar geworden.

Bij het inrichten van de participatieactiviteiten is gewogen dat de gekozen activiteiten toereikend zijn om te komen tot goed participatiebeleid. Bij het toevoegen van extra activiteiten weegt de gevraagde inzet van betrokkenen niet op tegen de verwachte meerwaarde op het uiteindelijke resultaat.

2. Helmondse visie

2.1 Definitie

Participatie betekent actieve deelname. Het is afgeleid van de Latijnse woorden pars (deel) en cipere (nemen). Wanneer over participatie wordt gesproken, is er altijd sprake van een subject en een object, ook als dat niet expliciet wordt gemaakt: een persoon of een groep die deelneemt (het subject) en datgene waaraan zij deelnemen (het object). Wanneer het eigenaarschap van een project bij de gemeenschap ligt en de overheid faciliteert, hebben we het over overheidsparticipatie. Waar wij als gemeente zelf verantwoordelijk zijn en wij inwoners betrekken bij projecten en beleid waar wij zelf eigenaar van zijn, spreken we van inwonersparticipatie.

We willen als gemeente bijdragen aan het goede leven in Helmond. Bewoners, ondernemers, organisaties en gemeenschappen worden waar mogelijk actief betrokken bij het nadenken over en inrichten van de samenleving. Participatie zorgt ervoor dat er in een vroegtijdig stadium belangen, ervaringen, kennis en creativiteit van inwoners of andere betrokkenen in beeld komen. Ook verwachten we van andere initiatiefnemers dat zij hun omgeving betrekken en raadplegen. Ook dat is participatie.

2.2 Zelfsturing

Onderstaand schema dat ontwikkeld is door Proeftuin Zelfsturing/Gemeente Peel en Maas, voortrekkers op het gebied van zelfsturing, maakt inzichtelijk welke domeinen te onderscheiden zijn en welke rol overheid en samenleving daar respectievelijk in spelen.

Schema 1

2.2.1. Publieke domein

Bovenstaande schema valt uiteen in twee domeinen. Het publieke domein omvat processen en ontwikkelingen waarvoor met name de overheid (en deels maatschappelijke organisaties) verantwoordelijkheid dragen. Met andere woorden: het eigenaarschap ligt bij de overheid. De communicatie in dit domein is gericht op resultaat. Binnen dit publieke domein is een tweetal processen te onderscheiden, die zich beide in de systeemwereld van de overheid afspelen.

In de type 4 processen is de gemeente exclusief verantwoordelijk, er is sprake van gelegitimeerd autoritair handelen (openbare orde en veiligheid, wetgeving en handhaving), de Helmondse inwoner heeft qua participatie geen rol. Denk hierbij aan het verstrekken van een paspoort. In de type 3 processen draagt de overheid verantwoordelijkheid en wordt de samenleving waar mogelijk betrokken bij beleidsvorming en uitvoering, er is sprake van inwonersparticipatie. Een voorbeeld van een type 3 proces is inwoners betrekken bij de herinrichting van een plein of het opstellen van beleid.

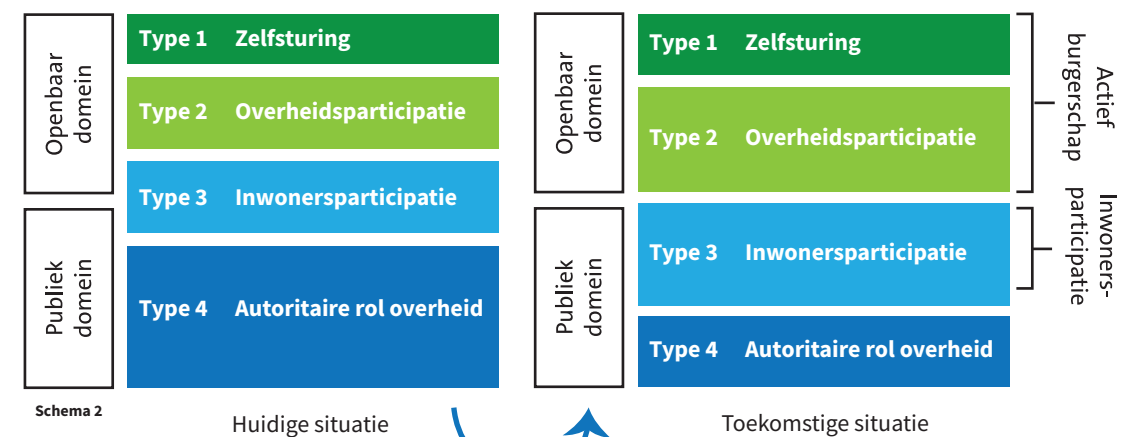
2.2.2. Openbare domein

Daarnaast bestaat een openbaar domein, waarbij de samenleving aan zet is; het eigenaarschap ligt nadrukkelijk bij de inwoners. De processen in dit domein spelen zich af in de leefwereld van de inwoners die met elkaar een gemeenschap vormen. Communicatie is gericht op dialoog en overeenstemming. Ook in dit domein zien we twee processen.

In de type 1 processen zijn inwoners de leidende actoren en hebben overheid en maatschappelijke organisaties geen rol. Dit noemen we zelfsturing. Voorbeelden hiervan zijn straatfeesten, de buurtbarbecue, burenhulp, et cetera. Ook in de type 2 processen zijn de inwoners aan zet maar hierin spelen gemeente en maatschappelijke organisaties een ondersteunende rol. De overheid wordt gevraagd te participeren. Voorbeelden hiervan zijn Helmond Hangout, een platform waarop je allerlei activiteiten voor alle kinderen en jongeren uit Helmond kunt vinden of ruimtelijke initiatieven van ontwikkelaars zoals zonnevelden. Hier is sprake van overheidsparticipatie.

2.2.3. De beweging

We beogen het openbare domein te vergroten en te versterken waar mogelijk. Dit betekent dat we ernaar streven het openbare domein te vergroten (type 1 en 2 processen) en het publieke domein te beperken (type 3 en 4 processen). Daarnaast vindt binnen het te verkleinen publieke domein een verschuiving plaats: de ruimte voor de autoritaire rol van de overheid (type 4) wordt kleiner, de ruimte voor type 3 processen waarin overheid eigenaar is en de samenleving betrokken wordt, wordt relatief groter.

Schema 2

Op deze manier worden de twee componenten waaruit de nieuwe, eigentijdse rol van de gemeente bestaat, actief burgerschap en inwonersparticipatie, versterkt.

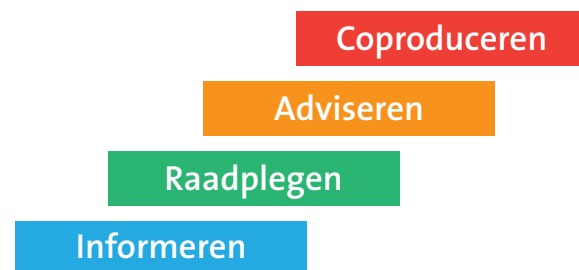
Tegelijkertijd kan een versterking van inwonersparticipatie bijdragen aan het beoogde actiever burgerschap. Door de samenleving meer te betrekken bij de beleidsvorming en -uitvoering, streven we naar het verbeteren van kwaliteit van besluiten, het vergroten van draagvlak en het scheppen van een vertrouwensband tussen overheid en samenleving. Inwonersparticipatie is geen doel op zich, maar een middel om meer verbinding en vertrouwen te creëren. Dit zijn belangrijke randvoorwaarden om overheidsparticipatie en zelfsturing te bevorderen.

Om deze beweging te maken, dienen verschillende randvoorwaarden te worden ingevuld. Deze randvoorwaarden worden beschreven in hoofdstuk 3: Helmondse aanpak.

2.3 Participatieladder

Een handig hulpmiddel dat gebruikt kan worden bij het invulling geven aan inwoners- en overheidsparticipatie is de participatieladder. De participatieladder gaat al even mee, maar is nog steeds een prima handvat om samen te bepalen welk niveau van participatie nodig is. Hierbij worden de verschillende vormen van participatie duidelijk onderscheiden en is de invloed van de participanten en openheid van de initiatiefnemer groter bij elke hogere trede op de participatieladder. Dit is cruciaal voor de rolverdeling van en de communicatie met de participanten.

Welk niveau van participatie je kiest, is afhankelijk van het type activiteit, de complexiteit van het initiatief, het eigenaarschap, de (democratische) ruimte die je wil creëren, en de impact van het initiatief. Hoe groter de impact hoe hoger het participatieniveau. **Er is hierin geen goed of fout.** Je zou de ladder kunnen vergelijken met een kruidenrekje: je pakt wat je nodig hebt en elke fase in een proces kan een andere 'smaak' nodig hebben. We onderscheiden vier participatieniveaus: informeren, raadplegen, adviseren en coproduceren.

Niveau 1: informeer belanghebbenden

Als initiatiefnemer ben je verantwoordelijk om de belanghebbenden te informeren. Dit doe je door de belanghebbenden te vertellen over een initiatief en ze de mogelijkheid te geven hierop te reageren. De bijdragen die de belanghebbenden leveren zijn niet bepalend. Je kunt gebruik maken van verschillende communicatiemiddelen, zoals informatiebijeenkomsten, een informatiebrief, e-mail en dergelijke. Je bent als initiatiefnemer vrij in het bepalen van het communicatiemiddel. Op dit niveau is de rol van belanghebbenden luisteren en reageren.

Niveau 2: raadpleeg belanghebbenden

Als initiatiefnemer ben je verantwoordelijk voor het verzamelen van de mening, ervaringen, ideeën, wensen en voorkeuren van de belanghebbenden over het initiatief. Hierbij is de bijdrage die de belanghebbenden leveren niet bepalend en hoef je deze inbreng niet te gebruiken. Echter is het wel van belang om dit te motiveren. Je bepaalt zelf hoe het traject met betrekking tot het initiatief verder verloopt. De rol van belanghebbenden op dit niveau is het geven van een mening.

Niveau 3: belanghebbenden adviseren

Als initiatiefnemer vraag je belanghebbenden om mee te denken over het initiatief. Belanghebbenden kunnen aangeven of ze problemen of bezwaren hebben tegen het initiatief en eventueel kunnen ze hiervoor oplossingen aandragen. De uitkomsten hiervan neem je als initiatiefnemer mee in de uitwerking van je initiatief. Je hoeft de uitkomsten niet te gebruiken, maar het is noodzakelijk om dit te motiveren aan belanghebbenden. Op dit niveau denken belanghebbenden mee.

Niveau 4: coproducteer met belanghebbenden

Als initiatiefnemer verzoek je de belanghebbenden om deel te nemen in de ontwikkeling van je initiatief. In samenspraak met de belanghebbenden bepaal je als initiatiefnemer de agenda, uitgangspunten en de inrichting van het proces. Je maakt samen met de belanghebbenden keuzes en zoekt eventueel naar oplossingen. De uitkomsten dien je te gebruiken bij het uitwerken van het participatieplan en het initiatief. Op dit niveau ontwikkelen belanghebbenden mee.

2.3.1. Inwonersparticipatie en bestuursstijlen

We spreken van inwonersparticipatie als wij als gemeente zelf verantwoordelijk zijn en wij inwoners betrekken bij projecten en beleid waar wij zelf eigenaar van zijn. De participatieladder onderscheidt de verschillende niveaus van participatie. De invloed van de participanten en openheid van de overheid worden groter bij elke hogere trede op de participatieladder. Elk niveau van participatie gaat gepaard met een bijbehorende bestuursstijl.

- Bij niveau 1, het informeren van belanghebbenden, hoort een **open autoritaire stijl**: de gemeente voert zelfstandig beleid uit en geeft informatie hierover. De inwoner levert geen input maar is doelgroep van onderzoek of voorlichting.
- Bij niveau 2, het raadplegen van belanghebbenden, hoort een **consultatieve stijl**: de gemeente bepaalt beleid en geeft de inwoner de mogelijkheid tot commentaar maar hoeft daaraan geen consequenties te verbinden. De rol van de samenleving is die van geconsulteerde gesprekspartner.
- Bij niveau 3, belanghebbenden adviseren, hoort een **participerende stijl**: de gemeente bepaalt het beleid maar staat open voor andere ideeën en oplossingen. De inwoner fungeert als adviseur.
- Bij niveau 4, coproduceren met belanghebbenden, hoort een **delegerende of samenwerkende stijl**: de gemeente besluit over het beleid met inachtneming van de vooraf gestelde randvoorwaarden. De samenleving is een medebeslissers maar binnen de randvoorwaarden zoals vooraf vastgelegd door de gemeente. Of, in het geval van de samenwerkende stijl, besluit de gemeente samen met de participanten op basis van gelijkwaardigheid.

Na de samenwerkende stijl, komt de faciliterende stijl. Dit houdt in dat de gemeente ondersteuning biedt en de beleidsvorming overlaat aan participanten. De samenleving is de initiatiefnemer en het eigenaarschap ligt bij de samenleving. In feite begeeft men zich met deze laatste bestuursstijl in de type 2 processen in het openbare domein, en is al sprake van overheidsparticipatie. Als de inwoner of partner initiatiefnemer is en de gemeente niet nodig is, ligt er natuurlijk geen rol voor de gemeente. Dit kan bij type 1 processen (zelfsturing) het geval zijn.

Bij de start van een project of beleidsontwikkeling wordt besloten op welke onderwerpen en op welk niveau er participatie plaatsvindt. Bij projecten en beleidsontwikkelingen zullen we dan ook communiceren op welke onderwerpen, op welk niveau, wanneer en op welke manier participatie plaatsvindt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het stappenplan participatie. We lichten dit verder toe in hoofdstuk 3: Helmondse aanpak.

2.3.2. Overheidsparticipatie

Ook de samenleving kan niet alles alleen, vaak zal ondersteuning gevraagd worden aan de gemeente of aan maatschappelijke organisaties. De overheid wordt gevraagd te participeren. Het gaat er in de kern om dat de overheid (beter) aansluit op wat speelt in de samenleving. Het doel ligt dus buiten, buiten de gemeentelijke organisatie.

Concreet onderscheiden we bij overheidsparticipatie drie rollen van de gemeente:

- Gemeente als participant: de gemeente is participant in een traject van anderen. Om ons heen worden veel initiatieven ontplooid en plannen geschreven. Als het een van onze maatschappelijke belangen betreft, denken we als gemeente graag mee met onze omgeving. De ander is dus initiatiefnemer en verantwoordelijk voor het participatieproces.
- Gemeente als regisseur bij bevoegd gezag: de gemeente is het bevoegd gezag voor bijvoorbeeld een omgevingsvergunning. Gezien het aanzienlijke maatschappelijke belang neemt de gemeente, samen met de initiatiefnemer, de rol van regisseur aan bij het ontwerp van het participatieproces.
- Gemeente als facilitator bij bevoegd gezag: de gemeente is het bevoegd gezag voor bijvoorbeeld een omgevingsvergunning. Een ander is initiatiefnemer en daarmee verantwoordelijk voor het organiseren van een goed participatieproces. De gemeente neemt bij het inrichten en uitvoeren van het participatieproces een faciliterende rol in.

Uit het in 2021 gepubliceerde rapport "[evaluatie zonnevelden en zonnedaken](#)" kwam naar voren dat de rol van de gemeente niet altijd duidelijk is bij initiatieven waarbij de gemeente de rol bekleedt als bevoegd gezag. De participatie is vanuit de inhoudelijke beleidsregels een verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer. In dit rapport wordt de aanbeveling gedaan om als gemeente regie te pakken in het participatieproces. Per participatieproces zullen we als gemeente een keuze maken welke rol we innemen. Als het gaat om (politiek) gevoelige initiatieven en/of initiatieven die een grote impact hebben op de omgeving, zullen we een regisserende rol op ons nemen. Dit betekent dat we samen met de initiatiefnemer regie in het proces nemen en het participatieproces inrichten: samen aan het stuur. In alle andere gevallen streven we ernaar een faciliterende rol aan te nemen. Dat betekent dat we de initiatiefnemer faciliteren door bijvoorbeeld het gesprek aan te gaan en te adviseren om het stappenplan te gebruiken. Maar de initiatiefnemer zit aan het stuur en richt het participatieproces in en voert dat uit. Sommige rollen kunnen ook tegelijk spelen, zoals de rol als bevoegd gezag en participant.

2.3.3. Inwonersinitiatieven

We willen als gemeente snel en makkelijk kunnen inspelen op ideeën en initiatieven van inwoners. De kern van inwonersinitiatieven is dat inwoners zelf met een idee komen en ook verantwoordelijk zijn voor de uitvoering hiervan. Zij komen naar de gemeente omdat zij zelf iets willen doen en hiervoor ondersteuning van ons willen of nodig hebben. We willen inwoners enthousiasmeren en enthousiast houden als het gaat om het realiseren van ideeën. Het is daarom van belang dat de manier waarop we antwoord geven op ideeën van inwoners snel en makkelijk is.

Een specifieke vorm van participatie in de uitvoeringsfase is het uitdaagrecht. Met het uitdaagrecht kunnen inwoners hun gemeente verzoeken om de uitvoering van een taak van de gemeente over te nemen, al dan niet met bijhorend budget, omdat zij denken deze taak beter of goedkoper te kunnen uitvoeren. Dit verzoek betekent dus dat de gemeente wordt uitgedaagd. Het uitdaagrecht komt (nog) niet vaak voor in Helmond. We kijken per initiatief of het uitdaagrecht van toepassing is.

2.4 Vier doelen

We willen samen met de maatschappij de koers bepalen. Deze koers moet regelmatig getoetst worden om te bepalen of het de juiste is. Complexe opgaven kunnen we niet alleen realiseren als overheid. We hebben de krachten, kennis en expertise van stakeholders en inwoners daarbij nodig. Door dingen samen te doen, bereik je een grote groep en ontstaat er wederzijdse voldoening.

We streven met participatie vier doelen na:

- Verhogen van kwaliteit van besluiten: de kwaliteit van besluiten kan beter worden door partijen te betrekken aan de voorkant. Door de inbreng van belanghebbenden worden plannen verrijkt en verbeterd.
- Verkrijgen van draagvlak: participatie zorgt ervoor dat er een (betere) besluitvorming plaatsvindt doordat alle belangen vroegtijdig in beeld zijn en met deze belangen rekening kan worden gehouden. Door rekening te houden met de belangen van de belanghebbenden, voelen mensen zich gehoord, wordt het draagvlak voor een initiatief groter en kunnen bezwaren of bedenkingen aan de 'achterkant' voorkómen worden.
- Verbeteren van relatie inwoners-overheid: door een goed participatieproces werk je aan een goede relatie en vertrouwen tussen inwoners of andere betrokkenen en de gemeente. Ook zonder concrete opgave of initiatief is het belangrijk en vraagt aandacht om continu aan deze relatie te werken.
- Betrekken van de samenleving bij de uitvoering: inwoners of partners kunnen van waarde of zelfs nodig zijn bij de uitvoering van de beleidsdoelen of het verbeteren van de leefomgeving. Denk hierbij aan inzet van inwoners bij WhatsApp-buurtpreventie of operatie Steenbreek. Door inwoners en partners te betrekken bij de beleids- of planvorming hoop je deze te activeren om mee te gaan doen in de uitvoering.

Goede participatie is belangrijk om deze doelen te bereiken. Participatie is echter geen doel op zich. De valkuil van geloven in participatie, is dat participatie een doel op zich wordt. Dat is niet wenselijk omdat simpelweg niet alle beleidsniveaus, – thema's en projectfasen zich lenen voor participatie. Bovendien moeten we oppassen dat inwoners niet overvraagd worden, dan ontstaat participatiemoedigheid. Het volgende principe staat centraal in het Helmondse participatiebeleid:

Per participatietraject kiezen we het best passende participatieniveau, waarbij we de afweging maken tussen het bereiken van de participatiedoelen in relatie tot hoever randvoorwaarden en kenmerken dit toelaten.

Hoe hoger we op de participatieladder komen, des te meer de samenleving betrokken is, des te beter je deze doelen bereikt. Maar er zijn ook factoren die ervoor zorgen dat je niet te hoog op de ladder kunt. Denk hierbij aan beperkte tijd, hoge complexiteit of wettelijke beperkingen.

3. Helmondse aanpak

3.1 De gemeente

Om goed onderbouwd, per traject het best passende participatieniveau te kiezen en hier goed uitvoering aan te geven, gaan we participatie verder professionaliseren binnen de gemeente. Professionalisering mislukt op het moment dat processen worden geoptimaliseerd zonder aandacht te besteden aan de borging van de nieuwe werkwijze. Daarom kiezen wij voor een pad van stapsgewijze en continue groei in participatie; op weg naar de moderne gemeente waarin participatie (meer) in ons DNA zit omdat we hierin geloven.

Belangrijk is de evaluatie van participatietrajecten, zodat iedereen leert van wat goed ging en waar verbeterpunten liggen. Want wat we de afgelopen jaren wel hebben gemerkt: participatie is een kwestie van vallen en opstaan. We moeten durven om af en toe te mislukken, met het uiteindelijke doel het daarna beter te doen. Dat vraagt om een lerende organisatie. Waarin we ervaringen delen, hulp bieden aan elkaar en waar we medewerkers stimuleren op zoek te gaan naar de allerbeste participatievormen.

3.1.1. Huidige situatie

Participatie is niet iets nieuws. De Gemeente Helmond, is als initiator of deelnemer, betrokken in allerlei participatietrajecten, in allerlei domeinen en verschillende opgaven. Net als alle andere gemeenten in Nederland. Vaak gaat dit goed, soms minder goed. Op dit moment gebeurt participatie voornamelijk op basis van het inzicht en intuïtie van betrokkenen. Willen we als gemeente groeien in participatie, dan moeten we in gezamenlijkheid groeien. Een (beleids)kader, gereedschappen, evaluaties en gezamenlijke aandacht hiervoor helpen bij dit groeien. Uiteraard met het besef dat elk participatietraject om maatwerk vraagt, en dus het inzicht en intuïtie van betrokkenen ook belangrijk blijven.

3.1.2 Stappenplan

We hebben gemerkt dat het heel belangrijk is om vooraf goed na te denken over de invulling van participatie. En daar vooral ook heel helder over te zijn. Vragen als: Hoe ziet de opgave of ontwikkeling eruit? Wat is het doel? Welke rol heb je als gemeente? Welke rol hebben de participanten? En wat is het tijdsplan?

Als je dat soort vragen structureel aan de voorkant stelt en daar ook de antwoorden op geeft, wordt het veel eenvoudiger om op een goede manier aan verwachtingsmanagement te doen. Een stappenplan participatie voor de gemeentelijke organisatie en externe initiatiefnemers moet zorgen voor participatie die past bij de ontwikkeling en doelgroep, voor een helder inzicht in alle belanghebbenden, en vooraf duidelijkheid over beïnvloedingsruimte, rollen, verantwoordelijkheden, budget en besluitvorming. Met als belangrijk vertrekpunt dat er tijdens het hele participatieproces, van vertrekpunt tot evaluatie, zorgvuldig met alle (potentieel) betrokkenen wordt gecommuniceerd. Belangrijk hierin is ook de terugkoppeling wat je hebt gedaan met de inbreng van de participanten.

Aangezien we participatie serieus nemen, is het stappenplan geen plat 'afvinklijstje'. Succesvolle participatie vraagt om aandacht en bewuste keuzes. Het stappenplan geeft richting en vormt géén keurslijf. Maatwerk is en blijft het credo.

3.1.3 Participatieplicht onder de Omgevingswet

De Omgevingswet biedt gemeenten de mogelijkheid om een participatieplicht in te voeren. Dit kan alleen bij buitenplanse omgevingsplanactiviteiten waarvoor de raad het besluit heeft genomen dat hiervoor een participatieplicht geldt. De raad heeft hiervoor een lijst van activiteiten vastgesteld ([Participatieplicht bij buitenplanse omgevingsplanactiviteiten](#)).

De participatieplicht gaat over de kwaliteit van het participatieproces. Daarom verwachten we van de initiatiefnemer dat deze het stappenplan (of een alternatief hiervoor) gebruikt bij het inrichten van het participatieproces. Bij het behandelen van de vergunningaanvraag gebruiken we een verslag of verantwoording om te toetsen of er aan de minimale kwaliteitseisen voor het proces is voldaan. Dit is niet hetzelfde als het verkrijgen van (volledig) draagvlak voor het initiatief. Ook bij een goed doorlopen participatieproces kunnen er bezwaren van derden blijven bestaan. Dit is op zichzelf geen grond om een vergunning te weigeren. Het is aan het bestuur (college of raad) om uiteindelijk een besluit te nemen over de aanvraag.

3.1.4 Best passend trede op participatieladder (de 4 doelen en randvoorwaarden)

Participatie is altijd maatwerk. In elke fase van een project of beleidsvraagstuk kan een verschillende trede van de participatieladder het best passend zijn. De tredes van de participatieladder zijn beschreven in paragraaf 2.3. Enerzijds willen we hoog op de ladder komen om de doelen van participatie optimaal te bereiken: draagvlak creëren, vergroten van kwaliteit van besluiten, betrekken van inwoners of partners bij de uitvoering en verbeteren van de relatie met inwoners.

Hoe hoog we (per traject) op de ladder kunnen klimmen, is afhankelijk van randvoorwaarden en kenmerken.

De randvoorwaarden vanuit de organisatie moeten op orde zijn als je een traject participatief aan gaat pakken. Denk hierbij aan ruimte voor input, tijd én doorlooptijd, geld, capaciteit, dekking en commitment van bestuur, draagvlak om het participatief aan te vliegen en (hulp)middelen zoals bijvoorbeeld bijeenkomsten of (een vorm van) een participatieplatform. Het is belangrijk om vooraf helderheid en duidelijkheid te scheppen over wat mogelijk is, welke speelruimte er is, wie de participanten zijn, wie welke rol heeft in het proces en wat er met de input gedaan gaat worden. Daarnaast zijn er een aantal kenmerken waar je rekening mee moet houden. Denk hierbij aan politieke gevoeligheid, impact op de omgeving en de complexiteit van de ontwikkeling. Als iets een grote impact op de directe leefsituatie en woonomgeving heeft, is dat een belangrijk argument om aan participatie te doen. Het is daarbij verstandig om complexe, abstracte ontwikkelingen klein te maken en dicht bij de mensen te brengen. Als je op een level komt waarop het dusdanig complex wordt dat we de mensen niet meer mee kunnen nemen, is participatie niet altijd de beste optie. Als het te abstract of ingewikkeld wordt, werkt inwonerparticipatie namelijk niet meer. Partnerparticipatie kan dan nog wel gepast zijn; het netwerk binden en aanspreken.

De opgave/ontwikkeling is bepalend voor het betrekken van een adviesraad

De voorkeur gaat uit naar inwoners direct benaderen op het moment dat het de impact op de bewoner zelf betreft. Bij grotere of abstracte opgaven kunnen we adviesraden benaderen. Adviesraden, waaronder ook wijkraden, zijn een bijzonder instrument van inwonersparticipatie; deze kunnen een belangrijke rol vervullen. Er wordt per opgave of ontwikkeling bepaald of een adviesraad om advies of betrokkenheid wordt gevraagd. De opgave of ontwikkeling is hierin bepalend en dit is afhankelijk van de impact, omvang, cultuur en achtergrond van de wijk, wijkraad of adviesraad.

3.1.5 Participatieomvang

Het stappenplan (3.1.2) en de trede op de participatieladder (3.1.4) vormen de basis om de participatieomvang te bepalen. Een hoge positie op de participatieladder vereist over het algemeen ook een grotere participatieomvang. Zo is de laagste stap op de ladder ‘informer’, wat vaak relatief weinig inzet vergt, terwijl ‘coproduceren’ een veel intensiever participatietraject vraagt. De inzet van capaciteit, tijd en middelen is echter niet onbeperkt en gaat ten koste van andere trajecten/doelen. Daarom is het belangrijk om vooraf te bepalen welke mate van inzet passend is bij de opgave of ontwikkeling.

In het incidentele geval dat de impact van de ontwikkeling op de directe leefomgeving van belanghebbenden zeer groot is, zowel in grootte/omvang (bijv. aantal inwoners dat impact ervaart) als in mate van impact, is een majeur participatieproces aan te raden.

- Daar waar de gemeente initiatiefnemer is, wordt in dat geval een startnotitie opgesteld, waarbij een participatieparagraaf hier een onderdeel van is. Deze startnotitie wordt voorgelegd aan, of gedeeld met de gemeenteraad. Deze startnotitie reikt verder dan alleen de participatieaanpak. Daarnaast gaat deze ook in op benodigde randvoorwaarden (bijv. capaciteit, middelen, budget, tijd of inhoudelijke of juridische aspecten) en wat er gebeurt met de uitkomsten. De startnotitie moet op deze wijze leiden tot duidelijkheid aan de voorkant van het participatietraject.
- Daar waar een extern initiatiefnemer is (zie ook paragraaf 2.3.2 over overheidsparticipatie), is een actieve rol van de gemeente nodig. Dit is voortgekomen uit de ‘evaluatie beleid zonnevelden en zonnedaken Helmond’ ([Evaluatie zonnevelden en zonnedaken 23-12-2021](#)). Vanaf het begin van het initiatief neemt het college een rol bij het actief borgen van en communiceren over een zorgvuldig participatieproces. Hierbij past het actief informeren van inwoners en initiatiefnemer over het doel en de vereiste opzet van het participatieproces, over de toe te passen en zo nodig nog uit te werken toetsingskaders en het duiden van de rol van de gemeente gedurende het proces. Hiermee is de aanbeveling uit de evaluatie overgenomen.

Voor grote open participatieprocessen, of processen met experimentele vormen (zoals een burgerbegroting, G1000, burgerberaad of het uitdaagrecht), is een grote(re) inzet van capaciteit, tijd en middelen randvoorwaardelijk. Als je deze randvoorwaarden niet goed borgt is de kans aanwezig dat het participatieproces niet goed verloopt, met als gevolg dat de participatiedoelen niet worden bereikt. Het proces kan dan zelfs een negatief effect hebben op het vertrouwen in de uitkomst van het traject of in het functioneren van de gemeente.

Hoewel een beoordeling altijd subjectief is, kan het helpen om te kiezen voor een gradatie van niveaus van de participatieomvang. Dit helpt in het verduidelijken van de keuzes.

Participatieomvang
Geen
Licht
Normaal
Uitgebreid
Majeur/experimenteel (incl. Startnotitie bij gemeentelijk initiatief)

3.1.6 Wet versterking participatie op decentraal niveau en het uitdaagrecht

Op 23 september 2022 heeft de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een wetsvoorstel ingediend voor de “Wet versterking participatie op decentraal niveau”. Het wetsvoorstel beoogt te bevorderen dat in elke gemeente heldere kaders en spelregels voor participatie worden opgesteld die passen bij de lokale omstandigheden. Daarnaast wordt hierin geëxpliciteerd dat bij gemeentelijke verordening nadere regels kunnen worden gesteld over het uitdaagrecht als daar behoefte aan is.

Met het uitdaagrecht kunnen inwoners hun gemeente verzoeken om de uitvoering van een taak van de gemeente over te nemen, al dan niet met bijbehorend budget, omdat zij denken deze taak beter of goedkoper te kunnen uitvoeren. Dit verzoek betekent dus dat de gemeente wordt uitgedaagd. Het uitdaagrecht komt (nog) niet vaak voor in Nederland en/of Helmond. In 2019 waren slechts 67 gemeenten ooit uitgedaagd. Daarom kijken we per initiatief of het uitdaagrecht van toepassing is.

Bij een verzoek met betrekking tot het uitdaagrecht kijken wij in de beoordeling in ieder geval naar de volgende aspecten:

- de gemeentelijke taak die de indieners willen overnemen (bijvoorbeeld geen taken die exclusief voorbehouden zijn aan de overheid);
- uitleg waarom of hoe de indieners deze taak beter en goedkoper kan uitvoeren (maatschappelijke meerwaarde);
- de betrokkenheid, kennis of ervaring van de indieners;
- draagvlak onder belanghebbenden en/of omgeving;
- de kosten die aan de uitvoering van de taak verbonden zijn;
- de manier waarop de indiener met de gemeente wil samenwerken of ondersteuning nodig heeft;
- de borging van de kwaliteit van de uitvoering van de taak op de langere termijn;
- of de indieners beschikken over een rechtsvorm, zoals een stichting, vereniging of coöperatie.

3.1.7 Veiligheid

De meeste contacten met inwoners lopen goed. Soms gaat het helaas niet goed. Voor deze situaties is het Protocol Veilige Publieke Taak opgesteld. Doel van het protocol is de veiligheid van medewerkers en inwoners te waarborgen en te zorgen voor een professioneel contact tussen medewerker en inwoners. Het zorgen voor een veilige werkomgeving draagt bij aan een integere dienstverlening, immers medewerkers moeten zonder iedere vorm van oneigenlijke beïnvloeding van de inwoners kunnen werken. Uiteraard geldt dit voor alle betrokkenen in een participatieproces, zo ook voor raads- en collegeleden.

3.2 Participatie en de gemeenteraad

In Nederland kennen we een staatsinrichting met een representatieve democratie. Kortweg houdt dat in dat een gekozen gemeenteraad alle inwoners representeert en hierop besluiten neemt. We zien aanvullend hieraan de groei van een participatieve democratie; dat betekent dat inwoners, via een participatieproces, zelf meer betrokken (kunnen) raken bij gemeentelijke besluitvorming. Omdat inwoners zichzelf kunnen vertegenwoordigen, verandert de rol van gemeenteraadsleden. De gemeenteraad kent, vanuit de representatieve democratie, drie rollen: kaderstellend, controlerend en volksvertegenwoordigend. Deze komen ook alle drie terug in de participatieve democratie (bij participatieprocessen).

Kaderstellend

De kaderstellende rol uit zich op twee manieren:

- Algemeen; door het vaststellen van participatiebeleid of sectoraal beleid. Een voorbeeld van het sectorale beleid op het gebied van participatie is de participatieplicht in de omgevingswet.
- Casusgericht (startnotitie); bij majeure ontwikkeling, waarbij de gemeente initiatiefnemer is, kan de gemeenteraad vooraf de kaders formuleren. Dit kan op inhoud of op (participatie)proces:
 - Inhoudelijke kaders: het afbakenen van een gebied of onderwerp.
 - Procesmatige kaders: betrekken van specifieke doelgroepen, vormgeving van het proces (bijv. moet ook digitaal) of mate van invloed van deelnemers.

Het bepalen of een ontwikkeling majeur is of niet gebeurt op basis van de volgende criteria uit het stappenplan; grootte van de ontwikkeling, impact op de omgeving, politieke gevoeligheid en belang voor de samenleving. Hoe hoger een ontwikkeling scoort op deze criteria, hoe eerder deze als 'majeur' moet worden betiteld. Die beoordeling is altijd subjectief. Om als raad casusgericht kaders te (laten) stellen, gaan we bij de incidentele majeure en experimentele (op gebied van participatie) ontwikkeling werken met een startnotitie. Hierin worden de inhoudelijke en procesmatige kaders beschreven en wordt duidelijkheid gegeven over ieders rol.

Controlerend

De gemeenteraad heeft een controlerende rol. Op het gebied van participatie kan de raad de algemene en casusgerichte kaders controleren op gebied van vormgeving en procesgang. Zijn de rollen duidelijk geweest? Zijn de inhoudelijke kaders goed bewaakt? Zijn de (gevraagde) doelgroepen goed betrokken? Is de input van betrokkenen goed meegenomen in het proces?

Om deze rol goed uit te voeren, legt het college van B&W verantwoording af aan de gemeenteraad over het participatieproces. Dit betekent dat een raadsvoorstel gepaard gaat met de verantwoording van het participatieproces (bijvoorbeeld in een participatieparagraaf), zodat de gemeenteraad dit mee kan nemen in hun besluitvorming.

Volkvertegenwoordigend

De gemeenteraad vertegenwoordigt de inwoners. Dat doen ze in de besluiten die ze nemen, maar ook door als bruggenbouwer tussen gemeente en inwoner (e.a.) op te treden; betrokken en zichtbaar. Deze rol kan zich ook sterk uiten bij participatieprocessen:

- In de kaderstelling zorgen dat inwoners nauw worden betrokken (is ook kaderstellend)
- Participatieprocessen kenbaar maken bij inwoners
- Aanwezig zijn bij bijeenkomsten en actief luisteren
- Tussentijds toetsen hoe participanten het proces ervaren
- Bij de uiteindelijke beslissing de inbreng uit het participatieproces goed meewegen en hier transparant over zijn
- Na besluitvorming bij participanten terugkomen om hun gevoel bij het proces én besluit te peilen.

De gemeenteraad heeft zelf vooraf de kaders bepaald (door beleid of startnotitie) en zal aan het einde van een proces een besluit nemen waarin de uitkomsten van het participatieproces worden meegenomen. Tijdens het participatieproces (op inwonersbijeenkomsten etc.) wordt van een gemeenteraadslid verwacht om niet hun eigen beleidsinhoudelijke opvatting naar

voren te brengen, maar om het podium te gunnen aan de participanten (inwoners). Op deze manier worden participanten de kans gegeven om hun argumenten naar voren te brengen, vóórdat de gemeenteraadsleden (beslissers) hun standpunt innemen. Dit zorgt voor rolduidelijkheid en vertrouwen in het proces.

3.3 De spelregels

Voor een succesvol participatietraject heb je niet alleen een goed ontworpen proces nodig, met heldere kaders, maar participatie vraagt ook wat van houding en gedrag van alle deelnemers (samenleving, raad, college en organisatie). Daarom hebben we zeven spelregels ontwikkeld.

Spelregel 1: we werken vanuit het principe om het best passende participatieniveau te kiezen

Om de vier doelen van participatie te bereiken staat het volgende principe centraal in het Helmondse participatiebeleid: per participatietraject kiezen we het best passende participatieniveau, voor zover dit nodig is om de opgave of ontwikkeling te verwezenlijken en de randvoorwaarden en kenmerken dit toelaten. Onze vier kernwaarden: vertrouwen, verbinding, trots en innovatie, vormen de rode draad die door onze aanpak loopt.

Spelregel 2: we bieden deelnemers in het participatietraject een volwaardig gesprekspodium.

Dat betekent dat belanghebbenden in volwaardig de ruimte krijgen om hun input te geven en dat de inbreng van alle deelnemers wordt meegenomen. We behandelen de ander zoals hij/zij behandeld wil worden en bieden hun de tijd en ruimte om op een gedegen manier inbreng te leveren. We nemen dus voldoende tijd, goede uitleg, ruimte voor vragen en zorgen dat deelnemers op een gemakkelijke manier hun inbreng goed kunnen geven.

Spelregel 3: we zijn ons bewust van onze eigen kennis en vakmanschap en staan open voor die van anderen.

Niemand bezit alle kennis, daarom benutten we elkaars kennis, expertise en ervaringen. We moeten als gemeente gebruik maken van de kracht van inwoners. De gemeente moet dan flexibel en wendbaar zijn: durven meebewegen, aan willen/kunnen passen en loslaten. We nemen elkaar en elkaars kennis serieus en handelen daar ook naar. We luisteren naar elkaar en vragen door waar nodig. We bieden ruimte om vertrouwen te doen groeien en samenwerking te bevorderen.

Spelregel 4: we hebben elk onze eigen rol, lichten deze toe en zijn er op aanspreekbaar.

Dat betekent bijvoorbeeld dat wanneer we verantwoordelijkheid nemen voor het proces van participatie we ook aanspreekbaar zijn op de kwaliteit van dat proces. We zijn meteen aan de start van een traject duidelijk over onze rol. Als hoeder van het algemeen belang vervullen we een rol passend bij het initiatief. Dit kan een sturende rol zijn bij eigen initiatieven, maar een faciliterende of regisserende rol bij initiatieven van externen. We trekken zoveel mogelijk samen op met andere betrokken partijen; zo brengen we een gezamenlijk verhaal (ieder vanuit zijn eigen rol) en worden we niet tegen elkaar uitgespeeld. We blijven rolvast en blijven hierover communiceren. Bij grote of impactvolle initiatieven wordt de rolbepaling vooraf afgestemd met bestuurder/college/raad.

4. Tot slot

Participatie komt in allerlei soorten, vormen en maten. In elk participatieproces leren we wat werkt, wat niet, en vooral waarom. Het is een proces van lange adem. Het vraagt investeren in de relatie tussen overheid en samenleving. Het vraagt externe gerichtheid van onze medewerkers en bestuurders. We moeten leren om een overheid te zijn die zich ervan bewust is wanneer ze wel en wanneer ze niet aan zet is. Kortom, een uitdaging! Die we niet enkel aanvliegen vanuit visies en plannen, maar oppakken als een experiment; als een zoektocht die we sámen met inwoners aangaan. Participatie is altijd maatwerk. In elke stap van een proces kunnen we leren, zowel individueel als collectief. Het is belangrijk om gezamenlijk te blijven leren en inspiratie te putten uit eerdere participatietrajecten. Zo kunnen we participatieprocessen verbeteren en verankeren. Op die manier kunnen we samen nog beter aan Helmond blijven werken!

Spelregel 5: Verwachtingenmanagement, we zijn open naar elkaar over het proces en wat we van elkaar verwachten.

Dat betekent bijvoorbeeld dat we met elkaar delen welke stappen we in het participatieproces zetten, met wie en wanneer. Maar ook welke rollen we wel én niet hebben. We maken zo duidelijk wie uiteindelijk het besluit neemt en wat we met de inbreng van participanten doen; het kan hierbij zijn dat inbreng van participanten weloverwogen niet wordt overgenomen (“nee is ook een antwoord”) We spreken uit wat we van elkaar verwachten, zodat we ook verwachtingen aan elkaar kunnen bijstellen als dat nodig is. Daarnaast maken we onderscheid tussen proces en resultaat/besluit. Mensen kunnen het niet eens zijn met het besluit maar wel tevreden zijn over het doorlopen proces, als dat zorgvuldig is geweest.

Spelregel 6: we zeggen wat we doen en we doen wat we zeggen.

Dat betekent dat deelnemers in een traject elkaar informeren over hun eigen acties, maar ook dat we ons houden aan de afspraken die we binnen het participatietraject met elkaar maken (bijvoorbeeld de afspraak dat deelnemers - en dus ook gemeente - elkaar informeren voordat ze naar de media gaan). We handelen en communiceren duidelijk, vanuit een open houding en oprechte intentie. We besteden aandacht aan en hebben het over de omgangsnormen die je met elkaar afspreekt. We denken daarom ook vooraf goed na hoe we participatie vorm gaan geven, wie je er bij nodig hebt en doen geen aannames: NIVEA (Niet Invullen Voor Een Ander).

Spelregel 7: we evalueren trajecten, het liefst tussentijds, en acteren daarop.

We koppelen terug wat er goed is gegaan en wat er minder goed is gegaan in een participatietraject. We leren van hetgeen we al gedaan hebben en proberen zo participatie meetbaar te maken; legitimatie borgen van wat het oplevert. We evalueren niet alleen aan het einde, maar ook tussentijds. En stellen zo nodig het proces bij. Als gemeente streven we ernaar een lerende organisatie te zijn.

Het kan bijdragen aan het onderling vertrouwen in een participatietraject om samen met deelnemers de spelregels op te stellen. Bovenstaande spelregels kunnen dan als inspiratie dienen. Participatie blijft echter ook een kwestie van doen en het gebruik van gezond verstand. Deze zeven spelregels zijn een leidraad voor de gemeente en kunnen gezien worden als een houvast als het gaat om samenwerking en communicatie in een participatieproces.

